

N:o 35.

Ank. till Riksd. Kansli den 26 April 1872, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring i lagens stadganden angående giftomannarätt.

Enligt erhållen remiss åligger det Lag-Utskottet att afgifva yttrande öfver en af Herr *P. Sahlström* inom Andra Kammaren väckt motion (N:o 119), hvari föreslås:

»att Riksdagen ville för sin del besluta en författning, angående ändring af lagens stadganden i vissa delar rörande giftomannarätten samt föräldrars rätt att hindra dotters giftermål och att göra henne arflös, så lydande:

Med ändring af hvad i lag finnes stadgadt angående giftomans in-seende öfver mö, samt om faders och moders rätt att hindra dotters giftermål och att göra henne arflös, förordnas som följer:

1 §. Myndig qvinna stånde ej under giftoman.

2 §. Hvad i 2 kap. 10 § och 3 kap. 10 § Giftermålsbalken är föreskrifvet angående faders och moders samtycke såsom vilkor för äkten-skapet, gälle ej i afseende på qvinna som myndig är.

3 §. Stadgandet i 6 kap. 1 § Giftermålsbalken om faders och moders rätt att göra mö arflös, ege ej tillämpning, der hon vid äktenska-pets ingående myndig är, utom i de fall, som i 2 § af samma kapitel omförmälas.

4 §. Qvinna, som ej står under giftoman, ege sjelf göra sådant för-ord, som i 8 kap. Giftermålsbalken sägs;

att hvad 29 punkten i Ridderskapet och Adeln privilegier den 16 Oktober 1723, i strid med ofvan angifna lagförändring, angående giftomannarätten, stadgar, varder upphäfdt, sedan Ridderskapet och Adeln blifvit hört och till förändringen lemnat sitt bifall;

att, i händelse Ridderskapet och Adeln ej detta bifall lemnar, hos Kongl. Maj:t anhålla, att ofvan angifna lagbestämmelse måtte ega tillämpning i afseende på andra medborgare än Ridderskapet och Adeln.»

Vid flera föregående riksdagar, då denna fråga varit föremål för pröfning, har behovet af en lagförändring i syfte att inskränka giftomannarätten varit erkändt, ehuru meningarne om sättet för frågans lösning icke alltid varit lika sammanstående. Redan vid 1862—1863 årens riksdag blef, sedan Rikets Ständer för sin del beslutat, att ogift qvinna, som fyllt 25 år, skulle vara myndig att sig och sin egendom sjelf råda och förestå — hvilket beslut, af Kongl. Maj:t godkändt, promulgerades såsom lag genom Kongl. förordningen den 16 November 1863 — af Rikets Ständer antaget ett lagförslag, enligt hvilket giftomannarätten skulle sålunda inskränkas, att ogift qvinna, som fyllt 25 år, ej vidare skulle stå under giftomans inseende, så vida hennes föräldrar voro döda, men deremot, om någondera af dem lefde, fortfarande vara underkastad målsmanskap i berörda hänseende, och att för ogift fader- och moderlös qvinna, ifrån 15 till och med 25 år, skulle af Rätten förordnas giftoman; i sammanhang hvarmed beslöts den lagförklaring, dels att Giftermålsbalkens 1 kap. 3 och 4 §§, hvilka bestämma den ordning, i hvilken skyldemän inträda i giftomannarättens utöfning, och huru, i händelse af tvist i giftomannarätt, domaren skall derom förordna, samt 6 kap. 3 § angående rättighet för annan giftoman än föräldrar att göra den mö arflös, som gift sig emot hans vilja, och angående särskild påföljd af böter för henne i det fall, att hon ej är hans arfvinge, komme att upphöra och ur lagen utgå, dels ock att icke någon ändring skulle ske i hvad lagen stadgade i Giftermålsbalkens 2 kap. 10 § och 3 kap. 10 §, angående den förra giftermål med mö, som man lägrat, och den sednare skyldighet att äkta en qvinna, som man häfdat under äktenskapslöfte, ej heller i 6 kap. 1 och 2 §§, angående rättighet för föräldrar att göra dotter arflös, derest hon gift sig emot deras vilja.

Emot detta förslag, öfver hvilket Kongl. Maj:t infordrade Högsta Domstolens yttrande, framställdes anmärkningar af den vigt, att Kongl. Maj:t fann sig icke kunna samma förslag godkänna. Sålunda ifrågasattes först och främst, huruvida det kunde vara följdriktigt, att ogift qvinna, som fyllt 25 år, ej längre skulle stå under giftoman, derest hen-

nes föräldrar vore döda, men deremot fortfarande vara underkastad ett sådant målsmanskap, om de lefde; och vidare anfördes: att upphäfvandet af 3 § i 1 kap. Giftermålsbalken samt införande i 2 § af det stadgande, att för ogift fader- och moderlös qvinna ifrån 15 till 25 år giftoman skulle förordnas af Rätten, hvarigenom således icke någon af de i 3 § nu omförmälda skyldemän vidare skulle vara till giftoman själfskrifven, syntes, utan att i allmänhet bereda qvinnan någon fördel, ofta komma att medföra olägenheter genom omgång och kostnader för giftomans förordnande, hvarjemte genom berörda stadgande skulle brytas det sammanhang, som för närvarande egde rum emellan lagstiftningen om giftomannarätten och de i 20 kap. Ärfdabalken uppställda regler för öfvertagande af förmyndarevård;

att förslaget, enligt hvilket 4 kap. 1 § Giftermålsbalken skulle upphävas, lemnade olöst den fråga, huru förfaras borde, då föräldrarne eller någon af dem väl lefde, men icke vore i tillstånd att giftomannarätten utöfva, i afseende hvarå likväl bestämda föreskrifter funnits vara af den vikt, att omförmälda 4 § genom Kongl. förordningen den 21 December 1857 erhållit den förändrade lydelse, samma § nu egde;

att det i förslaget använda uttrycket »ogift qvinna», enligt språkbruket i 1734 års lag, omfattade jemväl enka, och att, då Rikets Ständer tillkännagifvit syftet med förslaget vara inskränkning i giftomannarätten, berörda uttryck således vore oriktigt, så mycket mer som den föreslagna lagförändringen erhållit formen af förändringar i själfva lagtexten; samt

att, med afseende å den förändrade redaktion, som sålunda blifvit för 1 kap. 2 § Giftermålsbalken föreslagen, 3 kap. 1 §, 7 kap. 1 § och 8 kap. 1 § samma balk icke lämpligen bort bibehållas vid sin nuvarande lydelse.

I anledning af en vid 1867 års riksdag väckt motion, uppgjordes af dåvarande lagutskott ett lagförslag i ämnet, hvilket, godkänt af Andra Kammaren, deremot ej blef af Första Kammaren bifallet. Detta förslag var hufvudsakligen af enahanda innehåll som det nu föreliggande. Skiljaktigheten består egentligen endast deruti, att det förra såsom villkor för att mö skulle vara oberoende af giftoman fordrade endast att hon skulle hafva fyllt 25 år, då deremot det sednare tillika fordrar, att hon ej skall stå under annans förmynderskap. Genom denna modifikation har motionären undanröjt en inom Första Kammaren emot 1867 års förslag framställd anmärkning derom, att ogift mö, som stode under

förmyndareinseende, ej lämpligen kunde göras oberoende af giftoman, likasom hon ej heller vore egnad att med laga verkan sluta aftal om äktenskapsförord.

För giftomannarätten lär numer ej finnas någon annan grund än den af lagkomitén antagna, eller qvinnans behof af ledning och råd utaf en erfarenhet, som hon sjelf icke kan antagas hafva förvärfvat. Det låter sig också väl försvara, att ett så viktigt aftal, som det om äktenskap, hvilket är af den största betydelse i afseende på civila rättigheter och förpligtelser, göres, icke mindre än hvarje annat kontrakt, beroende deraf att det ingås mellan personer, som begge äro efter gällande regler behörige att med förbindande kraft sluta aftal, d. v. s. sjelfmyndiga, och att således, när den ena kontrahenten det icke är, vederbörande målsmans samtycke bör utverkas. Men har man öfvergifvit nämnda förutsättning så vida, att man antagit en viss ålder, då qvinnan anses hafva vunnit den mognad, som gör henne skicklig att, liksom den myndige mannen, sjelf förestå sin egendom, och har man tillerkänt henne rättighet att vid denna ålder i öfrigt fritt förfoga öfver sin person och sina tillhörigheter, välja sig egen bostad, med laga verkan bortgifva eller på annat sätt afhända sig sin förmögenhet o. s. v., så fordrar följdriktigheten att man jemväl befriar henne från det tvång, som giftomannainseendet innebär.

Lika med motionären anser Utskottet, att icke ens åt föräldrar bör bibehållas giftomannarätt för mö, sedan hon blifvit myndig. Det är nemligen klart, att en qvinna icke kan antagas vara i valet af make förständigare, om föräldrarne äro döda, än om de lefde. I den förra händelsen kunde man mera än i den sednare säga, att en återhållande makt vore behöflig till afvärjande af oförständiga äktenskapsförbindelser, emedan, då föräldrarne lefva, en sådan makt i sjelfva verket existerar i det förtroende, som naturligen eger rum emellan föräldrar och barn. Oberoende af lagens bud kvarstår det moraliska inflytandet oförminskadt, derest förhållandet emellan föräldrar och barn är sådant det bör vara.

Om det således medgifves, att myndig qvinna ej bör stå under giftoman, så blir deraf en gifven följd, att jemväl öfriga af motionären

ifrågaställda förändringar i gällande lagbestämmelser måste ske. I 2 kap. 10 § Giftermålsbalken stadgas: »Ej må den, som mö lägrat hafver, få henne till äkta, utan fader och moder gifva der ja och samtycke till» o. s. v.; och i 3 kap. 10 § samma balk heter det: »Häfdar man qvinna under äktenskapslöfte, då skall han taga henne till äkta, om hon det påstår och hennes fader och moder dertill samtycka» o. s. v. Det synes Utskottet utom allt tvifvel, att om man borttager giftomannarätten i afseende på myndig mö, kan man icke lämpligen låta kvarstå ett stadgande, som lemnade föräldrarne makt att hindra hennes äktenskap just i de begge fall, då det är mest angeläget för henne att få gifta sig, helst som afsigten i nämnda stadganden icke lär varit någon annan än att åtminstone i det fall, att föräldrarne lefde, förekomma, det lagen emot giftermål utan deras samtycke kunde gäckas derigenom, att man förledde mö till lägersmål. Konsekvensen synes likaledes fordra, att stadgandet i 6 kap. 1 § Giftermålsbalken: »Gifter sig mö mot faders vilja, eller moders, hafve fader eller moder våld att göra henne arflös», af samma skäl icke tillämpas å mö, som eger ingå äktenskap utan föräldrarnes samtycke, emedan hon i sådant fall är att jemföra med dotter, som blifvit enka och om hvilken 2 § i sistnämnda kap. förmår, att om hon, medan hon i sina föräldrars hus vistas och deras bröd äter, gifter sig mot deras vilja och det sker »af förakt eller sidovördnad eller med den som ej hafver godt namn och rykte», föräldrarne hafva våld att göra henne arflös; och torde sist omnämnda stadgande således böra omfatta jemväl mö, som myndig är.

I enlighet med hvad sålunda blifvit anfördt, får Utskottet värdsamt tillstyrka:

1:o att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning, angående ändring af lagens stadgande i vissa delar rörande giftomannarätten samt föräldrars rätt att hindra dotters giftermål och att göra henne arflös, så lydande:

»Med ändring af hvad i lag finnes stadgadt angående giftomans inseende öfver mö samt om faders och moders rätt att hindra dotters giftermål och att göra henne arflös, förordnas som följer:

1 §. Mö, som myndig är, stånde ej under giftoman.

2 §. Hvad i 2 kap. 10 § och 3 kap. 10 § Giftermålsbalken är föreskrifvet angående faders och mo-

ders samtycke såsom vilkor för äktenskapet, gälle ej i afseende på mö, som myndig är.

3 §. Stadgandet i 6 kap. 1 § Giftermålsbalken om faders och moders rätt att göra mö arflös, ege ej tillämpning, der hon vid äktenskapets ingående myndig är, utom i de fall, som i 2 § af samma kap. omförmälas.

4 §. Mö, som ej står under giftoman, ege sjelf göra sådant förord, som i 8 kap. Giftermålsbalken sägs.»

Såsom motionären ock iakttagit, synes denna lagförändring äfven påkalla ändring i de för Ridderskapet och Adeln gällande privilegier af den 16 Oktober 1723. Dessa stadga nemligen i 29 punkten: »Att ingen son, som icke fyllt sina ett och tjugu år eller står under sina föräldrars vård, såsom ock icke eller någon dotter af adligt stånd skall efter denna dag drista sig till att inlåta sig i något äktenskapsförbund utan sina föräldrars ja och samtycke; och att, om fader eller moder äro döda, då tages dertill rätte giftomans samtycke». En förändring härutinnan kan dock icke genomföras utan Ridderskapet och Adels samtycke, såsom 114 § Regeringsformen föreskrifver.

Utskottet får alltså, under förutsättning att det i 1:sta punkten tillstyrkta författningsförslag vinner Riksdagens bifall, hemställa:

2:o) att Riksdagen måtte för sin del besluta ett tillägg till denna författning, så lydande:

»Hvad 29 punkten i Ridderskapet och Adels privilegier den 16 Oktober 1723 innehåller, stridande mot Kongl. Förordningen angående ändring af lagens stadganden i vissa delar rörande giftomannarätten m. m.,
den — — — — —
— — — — — varder härigenom upphäfdt.»

Utskottet har emellertid föreställt sig, att, derest Riksdagen gillar hvad Utskottet nu föreslagit, och Kongl. Maj:t dertill lemna sitt bifall, så skulle, om än Ridderskapet och Adeln icke innan nästa riksdag lemnat sitt samtycke till förändringen, i hvad den Ridderskapet och Adeln rör, förordning i ämnet likväl kunna och böra utfärdas till efterrättelse för öfrige svenska medborgare; hemställande Utskottet fördenskull,

3:o) att underdånig framställning derom till Kongl. Maj:t måtte af Riksdagen göras.

Stockholm den 25 April 1872.

På Utskottets vägnar:

ERIC SPARRE.

R e s e r v a t i o n e r :

af Herr Grefve *Mörner*, Herr *von Möller*, Herr *Björkenstam* och Friherre *Nordenfalk*.

Herr Grefve *Wachtmeister* har begärt få antecknadt, att han vid beslutets fattande ej varit inom Utskottet närvarande.
